

MÜSTƏQİLLİK İLLƏRİNDƏ ÇİNGİZ AYTMATOVUN ƏSƏRLƏRİNİN AZƏRBAYCANDA NƏŞRİ

Nailə Mehrəliyeva

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Xülasə. *Məqalədə qırğız ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi olan Çingiz Aytmatovun əsərlərinin Azərbaycanda tərcüməsi və nəşrindən bəhs olunur. Ədibin xüsusi ilə ölkəmizdə müstəqillik illərində əsərlərinin nəşri vəziyyəti işıqlandırılmışdır.*

Açar sözlər: *Qırğız ədəbiyyatı, yazıçı, tərcümə, çingiz aytmatov, nəşr, roman, povest*

“Dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə gözəl əsərlər bəxş etmiş böyük yazıçı və ictimai xadim Çingiz Aytmatov həm Qırğızıstanın, həm də bütün türk dünyasının fəxridir”

Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyev

Dünya xalqları ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinin dilimizə tərcümə edilməsi həmişə təqdirəlayiq bir iş kimi dəyərləndirilmiş və dövrümüzə qədər bədii tərcümənin imkanlarından geniş şəkildə istifadə olunmuşdur.

Dünya ədəbiyyatının qarşılıqlı zənginləşmə istiqaməti müəyyən dövr ərzində tərcümə vasitəsilə formalaşaraq bəşər mədəniyyətinin çoxsaylı xalqlar arasında geniş yayılmasına səbəb olmuşdur. Eyni zamanda dünya xalqlarına mənsub olan ədəbiyyat və incəsənətin inkişafı bu xalqların özlərinin biri-birinin yaxın təmasda sosial-mənəvi tərəqqisini şərtləndirmiş və mədəni əlaqələrin, sənət adamlarının arasında ədəbi təmasın bünövrəsi qoyulmuşdur. Çünki cəmiyyətin mənəvi sağlamlığı, insanların yaşadığı mənəvi mühit xeyli dərəcədə ədəbiyyat və incəsənətin vəziyyəti ilə müəyyən olunur.

Qədim tarixə, zəngin mif və şifahi xalq ədəbiyyatı ənənələrinə sahib olan, dünya ədəbiyyatının bir hissəsini təşkil edən qırğız ədəbiyyatı özünəməxsus folklor nümunələri ilə zəngindir. Türk dünyasının şah əsərlərindən olan “Manas” dastanı qırğız xalqının ən məşhur folklor nümunəsidir.

Qırğızların “Manas” dastanı vətənin azadlığını, müstəqilliyini hər şeydən uca tutaraq müqəddəs ata yurdunu yadellilərin işğalından qorumaq üçün xalqı mübarizəyə çağıran, türk xalqlarının həyat və məişətini, adət-ənənələrini, torpaq sevgisini özündə yaşadan əsrdən-əsrə, nəsildən-nəslə keçərək bu günümü-zə gəlib çatmışdır.

Qırğızların yazılı ədəbiyyatı əsasən XX əsrin əvvəllərində yaranmağa başlamışdır. Orta Asiyada sovet hakimiyyətinin qurulması regionda yaşayan xalqların ictimai-siyasi və mədəni həyatında mühüm dəyişikliklərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Bu dövrdən başlayaraq Qırğızıstanda məktəblərin açılması, sa-

vadsızlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, yeni qəzet və jurnalların çapı, teatr və kitabxanaların yaradılması və s. hallar ölkə daxilində mədəni həyatın dirçəlməsinə, indiyə qədər mövcud olan xalq ədəbiyyatı nümunəsindən fərqli olaraq yazılı ədəbiyyat örnəklərinin yaranmasına səbəb oldu. Yeni yaranan qəzet və jurnallar ilk növbədə yazılı ədəbiyyatın inkişafına güclü təsir göstərdi.

XX əsrin əvvəllərində Ali Tokombayev, Toktoqul Satılqanov, Toqolok Moldo, Qasımalı Bayalınov, Tugelbay Sıdıqbayev, Toktoqul Satılqanov, Suyunbay Eraliyev, Sooronbay Cusuyev, Alıkul Osmanov, Sadiq Karaçev və digər yazıçı və şairlər mətbuat səhifələrində müntəzəm çıxış etmiş qırğız yazılı ədəbiyyatının inkişafına töhfələr vermişdilər.

Çingiz Aytmatov, Mukan Elebayev, Coomart Bokonbayev, Cusup Turusbayev, Raykan Şükürbayev, Qasıməli Jontayev, Calil Sadıqov və digər sənətkarların sayəsində müasir qırğız ədəbiyyatı özünün yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuşdur.

XX əsr Qırğız ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən biri də Çingiz Aytmatovdur. “Manas” kimi bir mədəniyyət abidəsi olan qırğız xalqının gələcəkdə Çingiz Aytmatov səviyyəsində qüdrətli bir sənətkarının meydana çıxması təsadüf yox, zərurət idi. Bu cəhətdən milli qırğız ədəbiyyatının yeni məzmun və yeni ideyalarla zənginləşməsində böyük xidmətləri olan müasir qırğız ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Çingiz Aytmatovun əsərləri qırğız və ümumsovet bədii nəsrinin inkişafında yeni addım kimi diqqəti cəlb etmişdir.

O, yığcam və maraqlı povestlər müəllifi kimi tanınır. Dar çərçivədə, bir-iki əsas surətin taleyi fonunda hadisələri ümumiləşdirmək, xarakterləri göstərmək, insanın daxili aləminin mürəkkəbliyini açmaq məharəti ədibi qırğız nəsirlərindən fərqləndirir.

Yazıçı yaradıcılığa kiçik hekayələrlə başlasada Aytmatov nəsrinin fərqli keyfiyyəti 1957-ci ildə yazdığı “Üz-üzə” povesti ilə üzə çıxmışdır. Ədib öz yaradıcılığının bu povestlə başladığını bildirmişdir.

Çingiz Aytmatov qırğız xalqının dünya mədəniyyətinə bəxş etdiyi dahi yazıçıdır. O, həyat həqiqətlərini bütün aydınlığı və mürəkkəbliyi ilə dərinədən dərk etməklə, realizm və romantizm elementlərini birləşdirməklə, qırğız və dünya ədəbiyyatını hissediləcək dərəcədə zənginləşdirən əsərlər yazmağa müvəffəq olmuşdur.

Çingiz Aytmatovu müasiri olduğu yazıçılardan fərqləndirən əsas xüsusiyyətlərdən biri də onun sadə insanların gözü ilə dünyəvi problemləri duymaq, onlara həqiqi qiymət vermək və müəyyən mənada insanları narahat edən suallara cavab axtarmaq bacarığıdır. Ədib təkcə qırğız xalqının deyil, bütün türk dünyasının, mədəniyyətinin və ənənələrinin tanınmasında böyük rol oynayıb. O, dövrünün ruhunu duyan və bunu əsərlərində əks etdirən yazıçıdır.

XX əsrin ikinci yarısında Çingiz Aytmatov öz yaradıcılığı ilə dünya ədəbiyyatında özünəməxsus zirvə ucaltmışdır. Qüdrətli yazıçının əsərləri dünyanın dörd bir yanında, müxtəlif dillərə tərcümə olunmuş, haqqında monoqrafiyalar, məqalələr yazılmışdır. Azərbaycanla eyni kök, tarix və mədəniyyətə ma-

lik qırğız xalqının, Manas elinin qüdrətli sənətkarı haqqında Azərbaycan ziyalıları böyük iftixar hissi ilə bəhs etmiş, məqalələr yazmışlar.

Azərbaycan xalqının görkəmli dövlət xadimi, ümummilli lideri Heydər Əliyev Qırğıstanın xalq yazıçısı Çingiz Aytmatovun yaradıcılığına yüksək qiymət vermiş və ona qayğı ilə yanaşmışdır. Yaradıcılığa başladığı ilk illərdən etibarən Çingiz Aytmatovun əsərlərinə Azərbaycan elmi-bədii fikrində xüsusi münasibət olmuşdur.

Ötən əsrin 60-cı illərindən başlayaraq ədibin əsərləri Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş, görkəmli şair və yazıçılarımız onun kitablarına ön söz yazmış, qəzet və jurnallarda əsərləri ilə bağlı məqalələr yayımlanmışdır. Ədibin əsərlərinin Azərbaycan dilinə tərcüməsi və nəşri marafonu bu gün də ölkəmizdə uğurla davam etdirilməkdədir.

Azərbaycanda Çingiz Aytmatovun bir sıra əsərləri nəşr olunmuşdur ki, bu əsərlərdən də biri 1961-ci ildə kiril əlifbası ilə “Uşaqgəncnəsr” də işıq üzü görən “Cəmilə” povestidir. “Cəmilə” povestində ağır müharibə illərində xalqın cəbhəyə birgə köməyi təsvir olunur. Bu povesti Azərbaycan dilinə tərcümə edən Qılman Musayevdir.

Çingiz Aytmatov yaradıcılığı mənsub olduğu xalqa bağlılıq və sədaqəti nisbətində onun “təpədən dırnağa qədər qırğız” (Bəxtiyar Vahabzadə) hesab olunması, əslində yazıçının ümumtürk və dünya ədəbiyyatı xəttində yerinin məhdudlaşmasından çox, elə bu xəttə sənətkarın adının əbədləşdirilməsinin təsdiqinə çevrilir. Çünki ədib dünyaya ərazisi və əhalisi kiçik, lakin tarixi və mədəniyyətinin qədimliyinə görə haqqı böyük olan qırğız elindən baxmaqla bir xalqın timsalında dünya ədəbi-bədii fikrinin zirvəyə yüksəlməsini təmin etmişdir. Ona görə də böyük qələm sahibinin mövzu və ideyasından asılı olmayaraq, hər bir əsəri dünya ədəbiyyatında yeni bir ədəbi hadisəyə çevrilmişdir.

Azərbaycanda yazıçının çap olunan digər bir əsəri isə “Ana tarla” povestidir ki, bu əsərdə 1966-cı ildə 99 səhifə həcmində Cəmil Əlibayovun tərcüməsi ilə buraxılmışdır. Qırğızistanın xalq yazıçısı Çingiz Aytmatovun hər yeni əsəri dünya ədəbiyyatında hadisə kimi səslənir. Yazıçı ən adi həyat hadisələrini belə global səviyyəyə qaldırmağı, ona ən yüksək fikir zirvəsindən baxmağı bacaran sənətkardır. O, təsvir etdiyi böyük hadisələrin özünü deyil, fəlsəfəsini, mahiyyətini görür və göstərir. Onun əsərlərində bəzən ən adi məsələ ümumdünya məsələsi kimi götürülür. Buna görə də ədibin əsərləri yalnız öz ölkəsində deyil, bütün dünyada maraqla qarşılanır.

Çingiz Aytmatovun yaradıcılığının ən məhsuldar dövrü 1960-cı illərdir. Onun ən yaxşı əsərlərindən biri hesab olunan “Əlvida, Gülsarı!” povesti eyni zamanda ədibin ekranlaşdırılmış ən maraqlı əsərlərindən biridir. Yazıçı 1965-ci ilə qədər əsasən qırğız, ondan sonrakı dövrdə isə rus dilində yazmışdır. Elə bu əsər Aytmatov yaradıcılığına ilk rusdilli povest kimi daxil olmuşdur.

Görkəmli ədibin yazdığı “Əlvida, Gülsarı!” povesti 1969-cu ildə “Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən 2000 nüsxə tirajla çap olunmuşdur. Bu əsərin tərcüməçisi Əkrəm Əylisliyə, redaktoru isə İsmayıl Qarayevdir.

Qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun “Ağ Gəmi”, “Dəniz kənarı ilə qaçan alabaş” povestləri Cəmil Əlibəyov və Xeyrulla Əliyevin tərcüməsi ilə “Yazıçı” nəşriyyatında 1980-ci ildə 2000 tirajla çapdan buraxılmışdır.

Ədibin əsərləri “Dünya uşaq ədəbiyyatı kitabxanası” və “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası” seriyalarında çap edilmişdir. “Yazıçı” nəşriyyatında isə 1986-cı ildə ilk dəfə Azərbaycan dilində yüz cildlik “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası” seriyasının 99-cu cildində Çingiz Aytmatovun “Gün var əsrə bərabər” kitabı nəşr olunmuşdur.

1987-ci ildə “Yazıçı” nəşriyyatı Çingiz Aytmatovun “Gün var əsrdə bərabər” (tərcümə edən İsaq İbrahimov), “Dəniz kənarı ilə qaçan alabaş” (tərcümə edən Xeyrulla Əliyev) və “Ağ gəmi” (tərcümə edən Cəmil Əlibəyov) əsərlərini yenidən çapdan buraxmışdır.

“Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən 1990-cı ildə 50 cildlik “Dünya uşaq ədəbiyyatı kitabxanası” seriyasının 47-ci cildində Çingiz Aytmatovun “Erkən gələn durnalar” adlı əsəri 504 səhifə həcmində çapdan buraxılmışdır. Bu əsərin tərcüməsi Vilayət Qasımzadəyə aiddir. Azərbaycan Bədii Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzi 1992-ci ildə yazıçının 180 səhifə həcmində “Çingiz xanın ağ buludu” əsərini yüksək bədii tərtibatla nəşr etmişdir.

Azərbaycanda müstəqillik illərində Aytmatovun əsərlərinin tərcüməsi və nəşrinə diqqət daha çox artmışdır. Ədibin əsərləri, ayrı-ayrı hekayə, povest, roman və eyni zamanda məqalələrinin tərcüməsi və nəşri ardıcıl şəkildə həyata keçirilmişdir.

Belə ki, Çingiz Aytmatovun “Qiyamət” adlı romanı 1991-ci ildə 360 səhifə həcmində “Yazıçı” nəşriyyatında çap edilmişdir. Romanın tərcüməsi Vaqif Əlixanlıya məxsusdur. Bu kitaba “Erkən gələn durnalar” povesti və “Qiyamət” romanı daxil edilmişdir. Məlik Allahverdiyevin redaktorluğu ilə çapdan buraxılmış bu əsər 13500 tirajla buraxılmış və oxucuların istifadəsinə verilmişdir. “Erkən gələn durnalar” povestinin tərcüməsi Vilayət Rüstəmzadəyə aiddir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” 2004-cü il 12 yanvar tarixli və “2005-2006-cı illərdə Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə çapı nəzərdə tutulan əsərlərin siyahısının təsdiq edilməsi haqqında” 2004-cü il 27 dekabr tarixli sərəncamlarına uyğun olaraq Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərləri kütləvi tirajla nəşr olunaraq ölkənin bütün kitabxana şəbəkəsinə hədiyyə edilmişdir.

Bu sərəncamlara uyğun olaraq “Dünya ədəbiyyatı” seriyası adı altında Çingiz Aytmatovun “Seçilmiş əsərləri” iki cildə 2004-cü ildə “Öndər” nəşriyyatı tərəfindən çap edilmişdir. Bu əsər 384 səhifə həcmində yüksək poliqrafik tərtibatda buraxılmışdır. Görkəmli yazıçının “Seçilmiş əsərləri”nin birinci cildinə “Gün var əsrə bərabər” romanı ilə yanaşı “Dəniz kənarıyla qaçan Alabaş” və “Ağ gəmi” povestləri də daxil edilmişdir.

Azərbaycan dilində tərcüməsi İsaq İbrahimova aid olan “Gün var əsrə bərabər” əsəri ilə görkəmli nasir yaradıcılığında povestdən romana keçidin

əsasını qoymuşdur. Bu əsər Çingiz Aytmatov yaradıcılığında fantastik sujetlər əsasında yazılmış ilk romandır. “Seçilmiş əsərləri”nin ikinci cildində yazıçının “Ana tarla”, “Cəmilə”, “Əlvida Gülsarı!”, “Çingiz xanın ağ buludu” əsərləri toplanmışdır.

Müstəqillik illərində Çingiz Aytmatovun “Üz-üzə” povesti, “Kassandra damğası” romanı, “Əkinçinin nəğməsi” və digər əsərləri respublikanın aparıcı ədəbi mətbuat orqanlarında, o cümlədən “Azərbaycan”, “Dünya ədəbiyyatı” jurnalları, “Ədəbiyyat”, “525-ci”, və “Azərbaycan” qəzetlərdə işıq üzü görmüşdür.

Müstəqillik illərində Çingiz Aytmatovun “Seçilmiş əsərləri”ni “Çaşıoğlu” nəşriyyatı 2004-cü ildə nəfis tərtibatda çapdan buraxmışdır. Akademik Nizami Cəfərov bu nəşrə geniş və məzmunlu ön söz yazmışdır. Alim, “Böyük mədəniyyətin övladı, yaxud varisliyin poetikası” adlı ön sözdə qeyd edir: “Çingiz Aytmatovun zəngin və bəşəri yaradıcılığı türkdilli xalqların ortaq mədəni dəyərləri və qədim söz yaradıcılığı xəzinəsi üzərində ucalan sənət zirvəsi, dünya ədəbiyyatına ulu türk sözünün qiymətli töhfəsidir”. [3]

“Şərq-Qərb” nəşriyyatı isə 2009-cu ildə “Müasir dünya ədəbiyyatı” seriyası ilə Çingiz Aytmatovun 760 səhifə həcmində bircildlik “Seçilmiş əsərləri” çap etmişdir. Kitaba yazıçının “Gün var əsrə bərabər” romanı və “Dəniz kənarıyla qaçan Alabaş”, “Əlvida Gülsarı!”, “Cəmilə” “Ağ gəmi” povestləri daxil edilmişdir. Bircildliyin ön sözünün müəllifi görkəmli Azərbaycan şairi Bəxtiyar Vahabzadədir.

Yazıçının “Qiyamət” adlı romanı 2013-cü ildə “Qanun” nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür. Ədibin “Gün var əsrə bərabər” romanı 2015-ci ildə yenidən “Qanun” nəşriyyatında 400 səhifə həcmində 1000 nüsxə tirajla çap olunmuşdur. Əsərin rus dilindən azərbaycan dilinə tərcüməsi əməkdar mədəniyyət işçisi Vaqif Əlixanlıya məxsusdur.

“Altun kitab” nəşriyyatı isə 2014-cü ildə Çingiz Aytmatovun hekayələri-ni “Seçmə hekayələr” adı altında İbrahim İlyaslı və Təranə Quliyevanın tərcüməsi ilə nəfis tərtibatda çapdan buraxmışdır.

Həmin ildə “Altun kitab” nəşriyyatı yazıçının “Dəniz kənarıyla qaçan Alabaş” əsərini Xeyrulla Əliyevin tərcüməsi və Dilruba Cəfərovanın redaktorluğu ilə çapdan buraxmışdır. Bu əsər 2016-cı ildə “Qanun” nəşriyyatında “Dünya uşaq ədəbiyyatı” seriyası ilə 1000 nüsxə tirajla nəşr edilmişdir.

Çingiz Aytmatovun ilk povesti olan “Üz-üzə” isə 2016-cı ildə “Elm və təhsil” nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür.

Dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə gözəl əsərlər bəxş etmiş yazıçının daha bir maraqlı əsəri “Kassandra damğası” romanıdır. Roman Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun təşəbbüsü ilə filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Nərgiz Cabbarlı tərəfindən rus dilindən tərcümə edilərək 2018-ci ildə “Elm və təhsil” nəşriyyatında çap olunmuşdur. Kitab akademik İsa Həbibbəylinin yazdığı ön sözdən və 11 fəsildən ibarətdir.

“UNESKO-nun statistikasına əsasən Çingiz Aytmatovun əsərləri 170-də çox dilə tərcümə olunmuş və yüz milyonlarla tirajla nəşr edilmişdir. Bu rəsmi

statistika yazıcının dünya ədəbiyyatındakı mövqeyini ifadə edən və onun ən nəhəng klassiklərlə eyni yüksək səviyyəni təmsil etdiyini göstərən ciddi faktıdır” [6]

Çingiz Aytmatov yaradıcılığının Azərbaycanca tədqiqi və təbliğində bir çox görkəmli alimlərin və tərcüməçilərin, o cümlədən Vilayət Rüstəməzadənin böyük rolu olmuşdur. Qırğız ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi müsahibələrinin birində Vilayət Rüstəməzadənin onun yaradıcılığının tərcüməsi və təbliğində mühüm fəaliyyətindən bəhs etmiş və bu işin Azərbaycan-Qırğız ədəbi əlaqələrinin inkişafında mühüm körpü olduğunu vurğulamışdır.

Dünya ədəbiyyatının bənzərsiz örnəklərini yaradan, əsərlərinin dünyada tərcüməsi və nəşr edilməsinə görə çox nadir yazıçılardan hesab edilən Aytmatovun yaradıcılığına Azərbaycan ziyalıları, oxucuları böyük maraq göstərmişdir. Yazıcının əsərlərinin dilimizə tərcümə olunmasında və nəşrində Qılman Musayev, Cəmil Əlibəyov, Xeyrulla Əliyev, İsaq İbrahimov, Məti Osmanoglu, İbrahim İlyaslı, Təranə Quliyeva, Mehman Həsənov, Nərgiz Cəbbarlı kimi yazıçı və tərcüməçilərin böyük rolu olmuşdur.

Ədəbin bir-birindən dəyərli, sanballı əsərləri müxtəlif illərdə dilimizə tərcümə edilərək ümumilikdə 150000 nüsxə tirajla buraxılmışdır. Zəngin yaradıcılıq yolu keçmiş Çingiz Aytmatovun böyük tirajlarla çap olunan əsərləri neçə-neçə nəşrlərin milli ruhda, xalqa, torpağa bağlı vətənpərvərlərin yetişməsində böyük rol oynamış, oxucuların qəlbində mənəvi iz qoymuşdur.

Ədəbiyyat:

1. Aytmatov Ç. Çingiz xanın ağ buludu. – Bakı: Azərbaycan Bədii Tərcümə və Əbədi Əlaqələr Mərkəzi, 1992, – 188 s.
2. Aytmatov Ç. Əlvida Gülsarı!: povest. – Bakı: Gənclik, 1969, – 260 s.
3. Aytmatov Ç. Seçilmiş əsərləri. – Bakı: Gənclik, 1990, – 501 s.
4. Aytmatov Ç. Seçmə hekayələr. – Bakı: Altun kitab, 2014, – 214 s.
5. Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı // “Azərbaycan” qəzeti, №9, 13 yanvar 2004-cü il.
6. Həbibbəyli İ. Böyük ədəbiyyat heykəli: Çingiz Aytmatov-85. – Bakı: Azərbaycan, 2013.

N.Mehrəliyeva

Publication of the works of Chingiz Aitmatov in Azerbaijan during the years of independence

Summary: The article talks about the translation and publication in Azerbaijan of the works of Chingiz Aitmatov, a prominent representative of Kyrgyz literature. The publication of the writer's works, especially during the years of independence in our country, has been highlighted.

Key words: Kyrgyz literature, writer, translation, Chingiz Aytmatov, publication, novel, short story

H.Mexralieva

Издание произведений Чингиза Айтматова в Азербайджане в годы независимости

Резюме: В статье рассказывается о переводе и издании в Азербайджане произведений видного представителя кыргызской литературы Чингиза Айтматова. Освещено издание произведений писателя, особенно в годы независимости в нашей стране.

Ключевые слова: Кыргызская литература, писатель, перевод, Чингиз Айтматов, публикация, роман, рассказ

Rəyçi: p.ü.f.d., dos. Knyaz Aslan